

CHẤT LIỆU LỊCH SỬ VÀ YẾU TỐ HƯ CẤU TRONG TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ *CÔNG CHÚA ĐỒNG XUÂN* CỦA TRẦN THÙY MAI

Nguyễn Thị Hồng Hạnh, Nguyễn Đình Tuyết Anh, Nguyễn Thị Thuý Đào
Khoa Sư phạm Ngữ Văn, Trường Sư phạm, Trường Đại học Cần Thơ

Tóm tắt: Trần Thùy Mai từng thành công với thể loại tiểu thuyết lịch sử qua tác phẩm *Từ Dụ Thái hậu* (2019). Với tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân* (2023), nữ nhà văn một lần nữa khẳng định tài năng của mình với thể loại này. Chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu là hai thành phần quan trọng không thể vắng mặt trong thể loại tiểu thuyết lịch sử. Trong tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân*, Trần Thùy Mai đã thể hiện sự hòa phối khéo léo giữa văn chương nghệ thuật và sự thật lịch sử, một mặt giúp phổ biến, đưa lịch sử đến gần hơn với công chúng, mặt khác cố gắng hiển cho bạn đọc một sáng tác văn chương giàu giá trị thẩm mỹ. Bằng phương pháp đối chiếu giữa lịch sử với văn học và tiếp cận tác phẩm từ thi pháp thể loại, bài viết góp phần tìm hiểu những biểu hiện của sự hòa quyện giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu cũng như nhận diện hiệu quả thẩm mỹ của chúng trong tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân*. Hướng tiếp cận liên ngành này góp phần khẳng định vai trò của lịch sử trong việc cung cấp chất liệu xác thực cho văn học và mở rộng biên độ thể loại, đồng thời giúp làm phong phú, sâu sắc hơn trải nghiệm cho bạn đọc trong nhận thức và giải thích lịch sử.

Từ khóa: Chất liệu lịch sử; Công chúa Đồng Xuân; tiểu thuyết lịch sử; Trần Thùy Mai; yếu tố hư cấu.

Nhận bài ngày 20.08.2025; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 27.10.2025

Liên hệ tác giả: Nguyễn Thị Hồng Hạnh; email: nthhanh@ctu.edu.vn

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trần Thùy Mai là một cây bút nữ tài năng của xứ Huế thơ. Nhà văn đã khẳng định được vị thế và tầm quan trọng của mình trên văn đàn Việt Nam với thể loại truyện ngắn, qua những tập truyện như: *Trò chơi cảm* (1998), *Thương nhớ hoàng lan* (2003), *Trăng nơi đây giéng* (2010), *Mưa đời sau*, *Người bán linh hồn* (2019),... Trong số đó, tập *Thập tự hoa* đã được trao giải A Văn học Cổ đô 2008. Bên cạnh truyện ngắn, Trần Thùy Mai còn là một cây bút tài năng về thể loại tiểu thuyết lịch sử. Sau thành công vang dội của tác phẩm đầu tay *Từ Dụ Thái hậu* (2019), với giải Nhất cuộc thi Tiểu thuyết lần thứ V (2016-2019) của Hội Nhà văn Việt Nam và giải Sách Hay của Viện Giáo dục IRED (2020), Trần Thùy Mai lại lần nữa tạo nên một “con sốt” trên văn đàn với sự ra đời của bộ tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân* (2023). Lân giờ từng trang sách, độc giả không những bị cuốn vào “thời đoạn” lịch sử tàn khốc của Triều Nguyễn với bao biến động thăng trầm, được tái hiện sinh động và đầy ám ảnh qua cuộc đời của nàng công chúa Đồng Xuân (tức Nguyễn Phúc Gia Phúc) với vụ án “hòa gian” rúng động cả kinh thành lúc bấy giờ mà còn thấm thía, thổn thức trước những áng văn thấm đẫm tình cảm, triết lí với không ít những pha gây cấn, bất ngờ trong những sáng tạo mà nữ nhà văn mang lại.

Tác phẩm *Công chúa Đồng Xuân*, chất liệu lịch sử đã được nhà văn Trần Thùy Mai sử dụng để làm “giá đỡ” vững chắc cho tác phẩm qua những sự kiện, người thật, việc thật. Bên

chặng đó, hư cấu cũng là một yếu tố không thể thiếu trong thể loại tiểu thuyết lịch sử, khi mà tâm hồn, tính cách, nét sinh hoạt, ứng xử của những con người ở quá khứ đều được tái hiện qua trí tưởng tượng phong phú của nhà văn, được Trần Thùy Mai điểm xuyết một cách tinh tế và có chủ đích, làm cho *Công chúa Đồng Xuân* mang đậm giá trị nghệ thuật.

Đến nay, ở Việt Nam đã có những nghiên cứu về tác giả Trần Thùy Mai, tiêu biểu như: *Cảm thức văn hoá Huế trong truyện ngắn Trần Thùy Mai* của Hoàng Thị Huế (2011), *Nghệ thuật xây dựng nhân vật trong truyện ngắn Trần Thùy Mai từ góc nhìn văn hoá* của Hoàng Thị Huế, Nguyễn Xuân Thành và Nguyễn Phước Minh Nhật (2021), *Không gian văn hóa triều Nguyễn trong tiểu thuyết Từ Dụ Thái hậu của Trần Thùy Mai* của Nguyễn Văn Tường (2022), *Tiểu thuyết Từ Dụ thái hậu lịch sử góc nhìn nữ tính* của Nguyễn Thị Tịnh Thy (2023), ... Bằng phương pháp đối chiếu giữa lịch sử với văn học và tiếp cận tác phẩm từ thi pháp thể loại, bài viết sẽ chỉ ra sự kết hợp giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu trong tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân* của Trần Thùy Mai để thấy được sự hồi sinh của lịch sử qua tài nghệ của nữ nhà văn xứ Huế.

2. NỘI DUNG

2.1. Sự kết hợp giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu qua nhân vật

Trong tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân*, hình tượng các nhân vật được lấy chất liệu từ chính sử vô cùng đa dạng. Trong số đó, ta có thể điểm qua một số nhân vật như: thái hậu Từ Dụ, vua Tự Đức cùng tôn thất hoàng tộc và các quan văn, võ như Nguyễn Tri Phương, Phan Thanh Giản, Nguyễn Văn Tường, Tôn Thất Thuyết, Hoàng Tá Viêm,... Nhưng đặc biệt hơn hết là công chúa Đồng Xuân, tức Nguyễn Phúc Gia Phúc – một nhân vật đầy tai tiếng trong lịch sử với cá tính độc đáo và số phận bi thương. Các nhân vật đều được thể hiện chân thực trong vai trò lịch sử và sinh động như những con người bằng xương bằng thịt của đời thường, từ những biến cố trong cơn bão táp chính trị cho đến những nỗi niềm thường nhật, có khi là những tâm sự sâu kín nhất. Những nhân vật như Nguyễn Văn Tường, Tôn Thất Thuyết, Nguyễn Trường Tộ, Hoàng Tá Viêm,... đều khá phức tạp và sau ngày đất nước Đổi mới, đã được nghiên cứu công phu với cách nhìn nhận, đánh giá khách quan hơn nhưng riêng trường hợp Gia Phúc thì chưa được minh giải thỏa đáng. Có lẽ vì thực tế ấy, tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân* đã ra đời để bù lấp khoảng trống này.

1. Xuất thân của nàng công chúa được tác giả miêu tả đúng như trong *Đại Nam liệt truyện* (tập 3), với danh nghĩa là con của Từ Dụ Thái Hậu nhưng thân thế lại là con của cung nhân họ Hồ: “*Là con gái thứ 35 của Hiến Tổ Chương Hoàng đế, mẹ là Cung nhân họ Hồ, sinh năm Thiệu Trị thứ 7*” [1; tr.154]. Khi trưởng thành, nàng kết duyên cùng Nguyễn Lâm - con trai thứ của vị danh tướng lừng lẫy Nguyễn Tri Phương, điều này cũng được ghi chép: “*Năm Quý Hợi (1863) bà lấy chồng là Phò mã Đô úy Nguyễn Lâm người Quảng Điền*” [2; tr.365]. Tuy nhiên, trong các tài liệu chính sử, những ghi chép về tính cách của Gia Phúc vô cùng ít ỏi, thậm chí là không đề cập đến. Vì vậy, bằng thủ pháp hư cấu, Trần Thùy Mai đã nhào nặn nên một Gia Phúc có tính cách vô cùng đặc biệt. Nàng có phần hơi nổi loạn, không giống với những nữ nhân bình thường khác trong xã hội lúc bấy giờ. Từ nhỏ, Gia Phúc đã không chú tâm đến việc trau dồi phẩm hạnh mà cứ suốt ngày tung tăng, chạy nhảy cùng với hai người anh của mình là Hồng Hưu và Hồng Dật. Cốt cách có đôi phần dị biệt của nàng chính là nguồn cơn của mọi sự gièm pha, dò xét: “*Khoai sắn khó mà biến thành sâm quế, dù cho có hộp vàng, túi gấm*” [3; tr.32] và cũng là dự báo chẳng lành về một số phận trong tương lai. Sự thân thiết ngay từ nhỏ cùng hai người anh trai, đặc biệt là với Hồng Hưu cũng được Trần Thùy Mai gợi nên để làm tiền đề cho một vụ án “chấn động” sau này.

2. Đây là vụ án có thật, *Đại Nam thực lục chính biên đệ ngũ kỷ quyển IV* chép về vụ này như sau: “*Phụ chính thân thần Gia Hưng vương kiêm sung Tôn nhân phủ Tôn chính Hồng Hưu bị tội, cách chức tước, phải an trí ở phủ Cam Lộ. Trước đây, Chấn Tĩnh quận công là Miên Trí tâu hặc vương ấy vì nhân việc tư bỏ việc công, tiết lộ quân quốc trọng sự, gia dĩ thêm thói dâm dục (cùng với công chúa Đồng Xuân can tội tước tịch, đổi theo họ mẹ là Hồ Thị Đốc thông gian sinh con)...*” [4]. *Đại Nam Liệt truyện* cũng đề cập: “*Chúa ở góa, sau có tội nên bị phế làm người thường dân, đổi theo họ mẹ. Sau biết sợ hãi, Đồng Khánh năm Ất Dậu, gia ơn cho khai phục, đổi phong làm Phục Lễ công chúa*” [5; tr.154]. Vụ án được kết luận hết sức chóng vánh, các ghi chép cũng vắn tắt khiến nhiều câu hỏi nghi vấn được đặt ra. So với một giai đoạn có nhiều biến động và số phận lịch sử lăm thẳm trăm của cả dân tộc thì số phận của một nữ nhi có thể là không đáng kể. Nhưng với tâm lòng của một nhà văn nữ, Trần Thùy Mai tỏ ra cảm cảnh cho nàng công chúa với vết nhơ ngàn đời khôn rửa sạch bởi một vụ xử án thiếu minh bạch. Dưới góc nhìn của nhà văn, công chúa Đồng Xuân có lẽ chỉ là một nạn nhân, thậm chí là con tốt trên ván cờ quyền lực.

3. Nhân vật có ảnh hưởng quyết định đến cuộc đời và số phận của Đồng Xuân công chúa không ai khác là Tôn Thất Thuyết. Hình tượng nhân vật này cũng được Trần Thùy Mai tập trung khắc họa, so với các tài liệu chính sử vẫn có những điểm tương đồng và khác biệt. Theo Trần Trọng Kim, Tôn Thất Thuyết: “*là người tính nóng nảy, dữ dội, ai cũng khiếp sợ. Nhưng tài năng thì kém, mà lại nhất gan, cho nên đa nghi và hay chém giết*” [6; tr.223]. Trong *Công chúa Đồng Xuân*, hình ảnh Tôn Thất Thuyết được Trần Thùy Mai khắc họa là vị tướng hiêu chiến tương tự như những ghi chép trong chính sử: “*Đã cầm gươm trong tay, thì cứ việc chém thù như chém chuối*” [7, tr.303]. Bên cạnh đó, bằng thủ pháp hư cấu, hình tượng của dũng tướng Tôn Thất Thuyết qua ngòi bút của Trần Thùy Mai cũng có nhiều mặt tối. Là người mưu mô, ông cùng Nguyễn Văn Tường âm mưu thâm tóm quyền lực của triều đình để thỏa mãn những mục đích cá nhân. Không chỉ vậy, Tôn Thất Thuyết còn âm mưu ám hại những người thuộc dòng dõi hoàng thất như Hồng Dật, Hồng Hưu, Ứng Chân,... bằng nhiều hình thức, thủ đoạn khác nhau. Như vậy, trong tiểu thuyết của Trần Thùy Mai, Tôn Thất Thuyết được xây dựng với sự phong phú, sinh động của một nhân vật đa diện. Một mặt, ông được xem như là vị võ tướng kiên trung, một lòng phụng sự cho đất nước, nhưng mặt khác, Tôn Thất Thuyết cũng chỉ là một con người lăm tham vọng và nhiều khuyết điểm, sai lầm. Bên cạnh những nhân vật có thật trong lịch sử, được tái hiện bằng bút pháp linh hoạt, còn có các nhân vật được tạo thành từ trí tưởng tượng phong phú của nhà văn. Khi nói về chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu, Trần Thùy Mai đã từng bộc bạch: “*Tiểu thuyết lịch sử là sự đan cài giữa tưởng tượng và sự thực lịch sử. Sự thật là bộ khung, tưởng tượng là hoa lá. Bộ khung càng chắc thì hoa lá càng tươi thắm*” [8]. Quả thật, trong thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân*, bên cạnh các nhân vật lịch sử, nhà văn cũng rất quan tâm đến các nhân vật hư cấu, tiêu biểu là Nguyễn Chí. Đây là một nhân vật được thai nghén từ niềm khao khát lí giải những khoảng trống bí ẩn của lịch sử, mang nhiệm vụ là một mối nối quan trọng nhằm liên kết các tuyến sự kiện và nhân vật lại với nhau và là một đáp án cho bài toán khó giải về câu chuyện tình ái của công chúa Đồng Xuân. Như vậy, có sự hiện diện của Nguyễn Chí thì cốt truyện của *Công chúa Đồng Xuân* mới thật sự hoàn chỉnh. Dưới ngòi bút của Trần Thùy Mai, Nguyễn Chí được khắc họa là một nhân vật lí tưởng. Chàng là một tráng sĩ trẻ ở Gia Định, rất thông minh và có võ nghệ xuất chúng. Với tinh thần “trung quân ái quốc”, như bao kẻ sĩ khác, chàng luôn mong muốn dân thân, nhập cuộc để cứu đất nước thoát khỏi cảnh binh lửa điêu tàn, giúp nhân dân thoát khỏi cảnh lầm than, cơ cực. Vì vậy, Nguyễn Chí không ngại lặn lội đường xá xa xôi, trực tiếp đến phủ Tùng Thiện để dâng kế sách lên Hoàng thượng, dùng chút tài mọn của mình

để phò vua giúp nước. Cũng chính tại đây, Chí đã gặp được Đoàn Trung, Thê Cúc, nhất là cứu được Gia Phúc khi nàng trèo tường bị ngã. Vì những phẩm chất ấy, về sau, Chí được Nguyễn Lâm tin tưởng trao trọng trách dạy dỗ con trai mình, làm gia tướng cho nhà Nguyễn và có bổn phận bảo vệ Đông Xuân trong những biến cố. Việc chàng là đưa trẻ mồ côi, được nuôi dưỡng bởi giám mục Tuấn và trở thành con chiên ngoan đạo cũng là một sự sắp đặt có chủ ý. Cha Tuấn (linh mục Đặng Đức Tuấn) cũng là một nhân vật có thật, từng giữ vai trò thông ngôn cho phái đoàn do vua Tự Đức cử vào Gia Định thương nghị rồi ký hòa ước với Thực dân Pháp vào năm 1862. Những bằng điều trần ông gửi cho triều đình thời đó đã góp phần khiến vua Tự Đức ra “Chỉ dụ bãi bỏ lệnh phân sáp” cấm đạo Kitô (Nguyễn Khắc Phê, 2023). Chí là dân đạo nên liên quan trực tiếp đến sự kiện “Bình Tây sát Tả” bài trừ dân đạo của triều Nguyễn. Chí có tài và chí lớn, lại có mối quan hệ với các nhân vật tâm cỡ nên trong các chính biến đều góp mặt trực tiếp hay gián tiếp. Giữa một giai đoạn lịch sử rối rắm, cục diện căng thẳng giữa phe chủ chiến và chủ hòa, nếu không hiểu rõ bản chất của thời cuộc thì chắc hẳn sẽ rất dễ sa chân, lạc lối. Phải chăng thời đại ấy cần lắm những con người như Nguyễn Chí? Chàng tráng sĩ ấy như một con đom đóm giữa màn đêm đen tịch mịch, tuy chỉ có khả năng phát ra những đốm sáng le lói nhưng mang đến một niềm tin, một hi vọng về tương lai tốt đẹp. Với những phẩm chất ấy, tuy là tráng sĩ vô danh, Chí hoàn toàn xứng đáng để Đồng Xuân trao trọn tình yêu. Từ mối tình đơn phương nhen nhóm sau sự cố ở phủ Tùng Thiện, cho đến những lần tái ngộ về sau, tình yêu giữa họ không ngừng tiến triển, đom hoa kết trái và thăng hoa trọn vẹn. Trần Thùy Mai đã vun vén cho mối tình của đôi trai tài gái sắc như một sự cố sù ý cho tình yêu vượt lên ranh giới của thân phận và định kiến. Có thể nói, thế giới nhân vật trong tiểu thuyết *Công Chúa Đông Xuân* rất phong phú, đa dạng và sinh động, từ những nhân vật dễ dàng được kiểm chứng cho đến những nhân vật được chấp nhận như một giải pháp cần thiết cho bài toán lịch sử và chiến thuật tự sự của nhà văn.

2.2. Sự kết hợp giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu qua không gian và thời gian nghệ thuật

Tương tự như yếu tố nhân vật, không gian và thời gian nghệ thuật trong tiểu thuyết *Công Chúa Đông Xuân* cũng được xây dựng từ sự kết hợp khéo léo giữa yếu tố lịch sử và hư cấu.

2.2.1. Sự kết hợp giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu qua thời gian nghệ thuật

Thời gian được trần thuật trong tiểu thuyết *Công chúa Đông Xuân* cũng gắn chặt với thời gian diễn ra sự kiện lịch sử. Qua cuộc đời công chúa Đông Xuân, Trần Thùy Mai đã tái hiện 40 năm lịch sử đầy biến động từ 1859 đến 1900 dưới triều nhà Nguyễn. Sau các cuộc binh lửa, đất nước mất dần vào tay thực dân Pháp. Trong tiểu thuyết này, các sự kiện hầu hết được tường thuật theo trật tự tuyến tính.

Đầu tiên là sự kiện Pháp đánh chiếm Đà Nẵng năm 1858, mở đầu cho cuộc xâm lược Đại Nam. Tiếp đến là cuộc đánh chiếm thành Gia Định vào cuối năm 1858, triều đình lúc này phải đứng trước sự lựa chọn “Chiến, Hòa, Thù”, phân hóa và chịu sự chi phối của hai phe: chủ chiến và chủ hòa. Đây cũng chính là mâu thuẫn dẫn đến vụ án của vua Đông Xuân công chúa. Kế đến là trận chiến khốc liệt tại đại đồn Kỳ Hòa vào năm 1861 do đại tướng Nguyễn Tri Phương trấn giữ. Sự chênh lệch quá lớn về quân số và khí giới đã làm cho phe ta thất bại với sự hi sinh của hàng loạt binh sĩ. Pháp thừa cơ hội mà chiếm thêm ba tỉnh Định Tường, Biên Hòa và Vĩnh Long. Cuối cùng, triều đình cử cụ Phan Thanh Giản cùng với Lâm Duy Thiếp vào Gia Định giảng hòa, ký với Pháp hòa ước Nhâm Tuất (1862) giao nộp ba tỉnh miền Đông Nam Kỳ. Đây chính là “hòa ước bất bình đẳng” đầu tiên, mở đầu cho những xung đột, bi thương tiếp theo. Sau khi lấy được ba tỉnh miền Đông Nam Kỳ,

Pháp tiếp tục chèn ép, tấn công chiếm lấy ba tỉnh phía Tây Nam Kỳ. Phan Thanh Giản và Lâm Duy Thiệp vì ký hòa ước mà mang danh “Phan Lâm mãi quốc”, chịu sự đăm tiếu của người đời. Giữa thời cuộc rối ren ấy, những kẻ sĩ kiên trung buộc phải đưa ra lựa chọn khó khăn, để rồi cuối cùng họ lại mang kết cục bi thảm. Một phần lãnh thổ bị trao, nhà vua không lo khôi phục kinh tế, triều đình bất lực, quan lại bảo thủ,... khiến dân tình khổ cực, lầm than. Ngoài ra, việc xây lăng Vạn Niên cũng khiến nhân dân bức xúc. Chính vì thế, năm 1866 đã diễn ra một cuộc đảo chính mang tên “khởi nghĩa Chày Vôi” với nguyên do là do dân chúng quá bất mãn với triều đình nhà Nguyễn. Cuộc khởi nghĩa do Đoàn Hữu Trưng khởi xướng, nhằm lật đổ vua Tự Đức, lập Đinh Đạo lên ngôi vàng nhưng thất bại.

Mạch thời gian của *Công chúa Đồng Xuân* lại tiếp diễn theo dòng lịch sử với trận thành Hà Nội năm 1873. Chủ tướng quân Pháp lúc bấy giờ là Ganier đã cấu kết với Dupius. Trận chiến diễn ra chỉ vụn vụn chưa đến một giờ đồng hồ nhưng khiến bao binh sĩ hi sinh, đại tướng Nguyễn Tri Phương chịu thương tích và bị bắt, thành Hà Nội thất thủ. Kết quả là hòa ước thứ hai - hòa ước Giáp Tuất - được kí năm 1874 theo chiều hướng có lợi cho Pháp. Sau sự kiện mất một phần lãnh thổ của đất nước thì xảy ra một sự kiện đau lòng đó là vua Tự Đức băng hà cùng hàng loạt biến cố xảy đến. Triều đình Huế phải ký hòa ước Quý Mùi (1883) rồi hòa ước Patonôt (1885), đất nước bị chia làm 3 kỳ, chịu sự bảo hộ của Pháp. Triều chính rối ren, các quan phụ chính, đại thần lại thi nhau tranh quyền đoạt lợi. Điều đó đã góp phần châm ngòi cho một vụ việc chưa từng có trong lịch sử các triều đại, đó chính là “Tứ nguyệt tam vương” (Bốn tháng ba vua) lần lượt là Vua Dục Đức (làm vua 3 ngày) – Hiệp Hòa (6/1883 – 11/1883) – Kiên Phúc (12/1883 – 8/1884). Có thể thấy, triều chính lúc ấy hết sức hỗn loạn, Tôn Thất Thuyết và Nguyễn Văn Tường thay nhau nắm quyền và chi phối các việc hệ trọng, kể cả việc phế lập vua,... Qua những chi tiết, cột mốc thời gian cụ thể của từng sự kiện, ta nhận thấy Trần Thùy Mai đã khảo cứu lịch sử triều đại nhà Nguyễn, cụ thể là thời đại của vua Tự Đức rất kỹ lưỡng. Thời gian trong tiểu thuyết được tường thuật theo dòng sự kiện lịch sử. Mặc dù có những chi tiết hư cấu xen kẽ nhưng cốt yếu, nhà văn vẫn bám sát vào là “mạch nguồn” của lịch sử nước Nam.

Bên cạnh dòng thời gian tuyến tính, trong tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân*, thời gian trần thuật phi tuyến tính đã được thiết lập một cách độc đáo nhờ thủ pháp đảo thuật. Đó là sự trở về của kí ức khiến cho nội tâm nhân vật được lấp đầy. Điển hình là trường hợp của công chúa Gia Phúc, sau khi hay tin người chồng đầu ấp tay gối với mình bao năm từ trần thì nàng đã suy sụp hoàn toàn. Vào khoảnh khắc Gia Phúc bất chợt nhìn thấy con hình nhân tập đấm của Nguyễn Lâm, nàng hồi tưởng về những kí ức xưa với người chồng quá cố: “*Hồi mới cưới Nguyễn Lâm từng vẽ mặt nàng lên đó đấm cho hả tức*” [9; tr.84]. Hay trong một lần khác, khi bàn đến việc làm thế nào để giúp Đoàn Hữu Ngạo (con trai của nghịch thần Đoàn Trung) thoát lệnh truy đuổi, những kỉ niệm xưa về Thế Cúc bất chợt ò ạt ùa về: “*Hình ảnh Thế Cúc hiện ra... Người thiếu phụ ôm con, tóc xõa rũ bay trước gió lạnh, quỳ chịu tội trước cửa Chính Đông...*” [10; tr.128]. Tương tự như vậy, trong hồi tưởng của nhiều nhân vật như Từ Dụ, Tự Đức, Nguyễn Chí, Đoàn Châu,... nhiều sự việc trong quá khứ với hiện tại được kết nối. Bởi kí ức của mỗi nhân vật đều có những con người, sự kiện không thể nào quên và nếu bất chợt phải nhớ lại những kỉ niệm trong quá khứ, thời gian thực tại và thời gian hồi ức như ngụp lặn, hòa trộn vào nhau. Ở kết thúc tác phẩm, tương lai được gợi mở qua chi tiết lũ quán bên đường của cha con Nguyễn Chí đón các sĩ tử ứng thí kì thi Hội, đó là Ngô Đức Kế, Nguyễn Sinh Sắc, Phan Châu Trinh, những người mà mùa thi Hương năm ngoái đã bàn đến “Dân sinh”, “Dân trí”, “Dân quyền” và về sau đều “thành công, thành danh”, “giúp dân giúp nước”. Câu kết của tác phẩm “*Ngoài cửa sổ, nắng đã lên, một ngày mới lại bắt đầu...*” [11, tr.362] như một dự báo

về một tương lai tốt đẹp khi xuất hiện những con người ưu tú đứng lúc đất nước đang cần. Như vậy, ngoài chuỗi thời gian tuyến tính theo dòng lịch sử, lối thuật sự trong tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân* nhiều khi còn được kết hợp với kỹ thuật đảo tuyến, dự thuật. Nhờ đó, chiều sâu thế giới nội tâm của nhân vật khai thác, thời gian của mạch truyện khoan nhặt một cách linh hoạt và cốt truyện được triển khai theo kết cấu mở.

2.2.2. Sự kết hợp giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu qua không gian nghệ thuật

Để tái hiện bối cảnh lịch sử trên, tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân* đã xây dựng nhiều không gian khác nhau, từ những không gian xác thực chốn hoàng cung, phủ đệ, không gian chiến trường với những trận đánh đã đi vào lịch sử cho đến những không gian được vẽ nên bởi một trí tưởng tượng phong phú như ngôi chùa vắng ở chân đê, sào huyệt giữa rú Mọ, khu vườn tình đậm hương thanh trà,... Kinh thành Huế được hiện lên có sự đan xen hài hòa giữa các công trình kiến trúc tráng lệ và không gian thiên nhiên thơ mộng, tạo nên nét cảnh quan độc đáo nhưng cũng không kém phần uy nghiêm. Một trong những không gian được Trần Thùy Mai ưu ái lột tả trong tác phẩm là phủ đệ của Tùng Thiện Công. Đó là một Tiêu viên với những loài cây bình dị: những cây vả, cây dâu da nối tiếp nhau. Theo Trần Văn Dũng trong *Gia phong xứ Huế từ góc nhìn di sản phủ đệ* đã cho rằng: “Trong dòng chảy di sản văn hóa Huế, phủ đệ triều Nguyễn là những công trình kiến trúc độc đáo, thể hiện sự kết hợp hài hòa giữa thiên nhiên và con người, nơi ẩn dấu bóng dáng văn hóa, nghệ thuật cung đình một cách sâu đậm. Không gian văn hóa phủ đệ bảo lưu những giá trị văn hóa vật thể và phi vật thể của gia đình hoàng tộc ngày xưa. Phủ đệ là cái nhìn phản chiếu rõ nét những nề nếp gia phong, gia giáo của mỗi gia đình xứ Huế từ xưa đến nay” [12, tr.55]. Có thể thấy, Trần Thùy Mai có một góc nhìn sâu sắc khi gợi nhắc tinh tế các nề nếp, gia phong, nét sinh hoạt hằng ngày nơi kinh kỳ giúp người đọc như được sống trong bối cảnh ấy.

4. Ngoài không gian sinh hoạt, tác phẩm cũng lột tả chân thật không gian chiến trường - nơi diễn ra các trận đánh ác liệt giữa ta và địch, điển hình là trận chiến tại đại đồn Kỳ Hòa năm 1861. Đó là một đại đồn lũy từng là niềm tự hào của nhà Nguyễn do tướng Nguyễn Tri Phương trấn giữ: “hình ảnh đại đồn vững chãi, cụm ở giữa vuông vức, thành nhỏ thành lớn cài vào nhau, hai mé tả hữu lại vươn dài, bề ngang ước tính đến hơn ba ngàn sáu trăm lượng”, “Mặt trước của thành dày đến sáu thước, dù đạn địch có bắn như mưa cũng không hề hấn gì. Còn đại bác của chúng thì không thể nào di chuyển đến đủ tầm bắn, vì bên ngoài đã có hệ thống hào và hầm chông dày đặc”, “Từ trước đến nay nước ta chưa có đồn lũy nào lớn như thế. Đồn lũy này trông tổng thể cứ như một chàng dũng sĩ to khỏe đang ngó thẳng vào trại hai cánh tay dang ra che chắn bảo vệ cả miền Nam rộng lớn sau lưng” [13, tr.86]. Những miêu tả, nhận xét của nhà văn cũng không sai khác so với một tư liệu được chia sẻ ngày nay: “Đại đồn Chí Hòa lớn gấp 15 lần thành Gia Định”, “Cụm đồn lũy Chí Hòa chỉ tính riêng khu vực chính đã gần 300ha” [14, tr.104]. Để xây được đồn lũy này, Tự Đức đã chỉ dụ cho Bộ Hộ cắt giảm chi tiêu, ưu tiên và dốc sức để có đủ nguồn lực cho công trình bảo vệ an nguy đất nước. Vậy mà sau khi bị tấn công dữ dội, đại đồn Kỳ Hòa thất thủ, “Giờ đây, đại đồn đã trở thành một nắm mỏ im lặng” [15, tr.61].

Nhắc đến đây, không thể không nhắc đến công trình kiến trúc Lăng Vạn Niên, nguồn cơn của cuộc khởi nghĩa “Chày Vôi”. Phạm Khắc Hòe, trong *Kể chuyện vua quan nhà Nguyễn*, đã cho rằng: “Sự căm ghét sâu sắc của nhân dân với công trường Vạn Niên là nguyên nhân trực tiếp của cuộc khởi nghĩa chống Tự Đức năm 1866 mà người cầm đầu là Đoàn Hữu Trưng” [16, tr.207]. Điều đó góp phần giải thích sự tồn tại của câu ca dao trong dân gian “Vạn Niên là Vạn Niên nào/ Thành xây xương lính, hào đào máu dân”. Lăng Vạn Niên là minh chứng cho việc huy động sức người, sức của nhà vua dùng vào việc xây lăng tẩm trong khi nhân dân lại đang lâm vào cảnh lâm than. Sự việc ấy đã vượt quá sức chịu

đựng của người dân khiến nổ ra cuộc khởi nghĩa quyết liệt ở Hoàng Thành Huế, giữa quân dân nổi dậy và những trung thần của triều đình quyết chiến đấu đến cùng để bảo vệ nhà vua. Thước phim về cuộc chiến đấu khốc liệt Hồ Oai - đội trưởng đội cấm vệ điện Càn Thành với quân nổi loạn cũng được tác giả phục dựng hết sức tài tình. Cuối cùng, cuộc khởi nghĩa thất bại, quân nổi loạn đã bị đẩy lùi. Tái dựng cảnh tượng này trong tác phẩm, Trần Thùy Mai muốn kể một câu chuyện có thật trong lịch sử, mặt khác đã nhân đó trao cơ hội tự chiêu tuyết cho vua Tự Đức khi nói lên những tâm sự và nỗi khổ tâm của mình: “*Sau này chắc con không có người nói chí, chỗ nằm của con chưa chắc đã có người lo. Tình cảnh nay lại nhiều phương khó đoán, vì vậy con muốn tự chuẩn bị cho mình, để khỏi phiền đến người sau*” [17, tr.241]. Lãng Vạn Niên chính là nỗi khổ tâm của một bậc đế vương khi không có con nối dõi, nỗi đau “bất hiếu hữu tam, vô hậu vi đại” đã khiến cho vua Tự Đức phải tự chuẩn bị cho mình nơi an nghỉ khi đương còn xuân xanh. Điều ấy lại vô tình gây nên nỗi bất bình trong lòng nhân dân. Mấu chốt của nỗi khổ tâm ấy chính là khi ông tự so sánh việc xây lăng của mình với tiên đế Minh Mạng ngày trước: “*So với Hiếu lăng của Tiên đế Minh Mạng, thì sơn lăng của con xây ở địa điểm gần hơn, các công trình cũng chỉ xây sát mặt đất, không có Minh Lâu, không đào Tụy đạo, tính ra sự vất vả tốn kém chỉ bằng một nửa. Vậy mà thời Minh Mạng không sao, thời của con lại sóng gió như vậy!*” [18, tr.80]. Lời bộc bạch của Tự Đức với Từ Dụ Thái hậu mang những suy tư đang nặng trĩu trong lòng. Không gian tâm tưởng của nhân vật không khác mấy so với không gian bối cảnh. Loạn Chày Vô là một vết cắt hằn sâu trong trái tim của Tự Đức. Mặc dù đã cắt giảm, hạn chế chi phí rất nhiều cho Khiêm Lăng, nhưng vua Tự Đức vẫn phải chịu những lời oán thán từ nhân dân. Điều ấy làm cho Tự Đức nhận ra tình hình đất nước trong thời đại của mình không còn yên ổn như giai đoạn của các vị tiên đế ngày trước. Nhiều biến loạn xảy ra từ nội bộ triều thần, hoàng thân trong dòng tộc, đến cả nhân dân, làm cho Tự Đức cảm thấy bản thân không đủ tài làm vua. Nỗi lòng ấy chính là những suy tư của một vị vua khoan hòa, nhân đức nhưng chưa đủ quyết đoán và bản lĩnh để tìm ra được hướng đi đúng đắn trong khi đất nước đang chịu cảnh xâm lược, nhân dân đang mong mỏi tìm kiếm một vị minh quân để trị vì.

Không dừng lại đó, Trần Thùy Mai còn đi sâu vào những biến động xã hội lúc bấy giờ, thể hiện qua cuộc chiến ở thành Hà Nội. Dù trực tiếp hay gián tiếp thì đây cũng là nơi đã cướp đi sinh mạng của dũng tướng Nguyễn Tri Phương và phò mã của công chúa Đồng Xuân – Nguyễn Lâm hay cuộc thảm sát “Tả đạo”, do Văn Thân sát hại người Công giáo ở miền Trung, tình cảnh khốn khổ của dân chúng phía Bắc trước họa giặc Cờ Đen, Cờ Vàng và kết cục là thảm cảnh thất thủ kinh đô,... Những cảnh tượng đen tối ấy đã đưa bạn đọc trở về với một giai đoạn đen tối của lịch sử.

Trái ngược với những không gian khốc liệt, u ám trên là những không gian tươi mát, trong trẻo được tô điểm bởi cảnh thiên nhiên mộc mạc, trong lành. Đó là khung cảnh một sớm tinh mơ trong căn nhà nhỏ nơi Nguyễn Chí quay trở về để gặp bố già và linh mục Tuấn “*Mở cửa, chàng bước ra vườn. Một vườn trồng toàn nhãn rộng đến ba sào, dưới các gốc cây lá lót mọc xanh san sát. Cách khoảng mười góc nhãn lại có một bông ong, tiếng ong rì rì vang lên khắp vườn*” [19, tr.365]. Đặc biệt hơn hết là sự xuất hiện của cây thanh trà, đây là một loài cây được mệnh danh là đặc sản trứ danh ở vùng đất Thừa Thiên. Loài cây ấy đã từng được nữ nhà văn điếm qua trong bức họa miêu tả phong cảnh ở phủ Tùng Thiện và thậm chí còn được ưu ái dành hẳn một chương ở quyển hạ mang tên “Đuốc thanh trà”. Thanh trà liên quan mật thiết đến những kỉ niệm giữa công chúa Gia Phúc và chàng tráng sĩ Nguyễn Chí. Giữa đêm trường tịch mịch, trong khuôn viên phủ Đồng Xuân, mùi hương thoang thoảng ấy như một phép ma thuật huyền bí, có thể mê hoặc và gây xao xuyến bất kì

ai, đã làm sống dậy nhựa sống trong nàng công chúa.

Có thể thấy, các chiều kích không gian được tác giả Trần Thùy Mai khắc họa ấn tượng qua những gam màu sáng tối khác nhau. Những bối cảnh lịch sử, khung cảnh tự nhiên và cả không gian tâm tưởng của nhân vật đều được tái hiện sống động dựa trên “cây đình” là chính sử được ghi chép, đối sánh cẩn thận qua quá trình khảo cứu của nhà văn.

2.3. Sự kết hợp giữa chất liệu lịch sử và yếu tố hư cấu qua tình tiết - chi tiết

Đặc trưng của tiểu thuyết lịch sử là ở tính xác thực của sự kiện, chi tiết. Một số nghiên cứu đã chứng minh các sự kiện, chi tiết trong tiểu thuyết *Công Chúa Đồng Xuân* là có căn cứ chắc chắn, thậm chí chính xác về ngày giờ khởi sự, diễn biến cho đến kết cục sự kiện. Tất nhiên, một đặc điểm cũng làm nên sức hấp dẫn của tiểu thuyết lịch sử lại là ở các sự kiện, chi tiết không tìm thấy trong sử sách. Đây chính là đóng góp của văn chương trong việc làm cho quá trình tiếp cận và tiếp nhận lịch sử phong phú hơn.

Trong tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân*, tác giả đã đan cài thêm những chi tiết hư cấu giúp cho cốt truyện trở nên sinh động hơn, tương ứng với những hư cấu trong xây dựng nhân vật, không gian nghệ thuật và thời gian nghệ thuật. Riêng về nhân vật chính của tiểu thuyết, cái chết của công chúa Đồng Xuân là một sáng tạo đặc biệt. Trong *Nguyễn Phúc Tộc thế phả*, việc ghi chép về sự ra đi của công chúa chỉ vờn vện dừng lại ở thời gian bà tạ thế: “*Bà mất năm Mậu Tý (1888), lúc 42 tuổi*” [20, tr.258]. Nhưng trong tác phẩm *Công chúa Đồng Xuân*, chi tiết về cái chết của Gia Phúc được Trần Thùy Mai khắc họa đầy bi thương. Nàng đã thất bại khi vận kinh công vượt tường, trượt chân ngã đập đầu vào đá, khô máu mà chết, bỏ lại đứa con thơ dại và một ước mơ dang dở. Việc vận công vượt tường đã từng được nhắc đến trong lần đầu khi nàng trèo tường phủ Tùng Thiện và ngã vào lòng Nguyễn Chí. Khi lấy chồng, được phò mã Nguyễn Lâm ân cần chi bảo nhưng nàng học chậm, mãi chẳng thể vượt được bức tường tháp. Logic ấy đã dẫn đến thất bại lần này và đưa nàng về bên kia thế giới, thoát khỏi một cuộc đời đau thương được chấp vả từ những hỗn độn, sai lầm.

Ở một phiên bản sáng tạo khác, trong tập truyện ngắn dã sử *Tước gấm giấu đay*, cây bút trẻ Nam Dương đã mở ra cho độc giả một góc nhìn hoàn toàn mới lạ về chi tiết cái chết của công chúa Gia Phúc so với chính sử và các tình tiết trong tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân* của Trần Thùy Mai. Nếu sự ra đi của Gia Phúc trong *Công chúa Đồng Xuân* là bi kịch về nỗi niềm oan khuất của một kiếp má hồng bạc mệnh thì khi đến với *Tước gấm giấu đay*, nguồn cơn về cái chết của công chúa lại không thấm đẫm màu sắc bi ai. Nhà văn Nam Dương đã khắc họa sự ra đi của Phục Lễ (Gia Phúc) như một quy luật tự nhiên của cõi người. Vào những năm tháng cuối đời, nàng đã mắc một cơn bạo bệnh. Phục Lễ đã quần quai ngày đêm đề chống chọi với những nỗi đau do bệnh tật hoành hành: “*Bệnh tình Công chúa trở nặng, thuốc và châm cứu không có tác dụng. Phục Lễ mê man trên giường*” [21, tr.258]. Sau đó, công chúa vĩnh viễn từ biệt cõi trần thế.

Tự trung, chi tiết về sự ra đi của công chúa Đồng Xuân qua ngòi bút sáng tạo của Trần Thùy Mai và Nam Dương đã có sự dị biệt. Nỗi đau đớn của nàng Phục Lễ trong *Tước gấm giấu đay* nghiêng về thể xác, khác hẳn với nàng Gia Phúc trong sáng tác của Trần Thùy Mai - người phụ nữ mang nỗi thống khổ về mặt tinh thần. Tác giả Nam Dương đã đề cho công chúa Phục Lễ hơn, trong thời khắc tạ thế, ra đi nhẹ nhàng trong vòng tay của những người tùy tùng thân cận. Nàng có dịp được bọc bạch những tâm nguyện cuối cùng trước khi rời khỏi chốn nhân gian: “*Ngươi hãy tâu lại với Thánh, cho phép ta được ở Chát Long*” [22, tr.241]. Ngược lại, cái chết của Gia Phúc trong *Công chúa Đồng Xuân* lại là một sự cố vô cùng bất ngờ, đột ngột. Trong những giây phút cuối cùng trước lúc rời xa cõi tạm, một mình Gia Phúc phải chống chọi với tử thần trong màn đêm đen u tịch, lạnh lẽo.

Chính sự khác biệt đã tạo nên nét độc đáo cho tình tiết về sự ra đi của Đồng Xuân. Bằng thủ pháp hư cấu, Trần Thùy Mai và Nam Dương đã sáng tạo nên những đoạn kết mới về những năm tháng cuối đời của Gia Phúc, dựa trên phong cách sáng tạo và quan điểm cá nhân khiến cho việc tái tạo lịch sử trở nên đa dạng.

3. KẾT LUẬN

Tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân* là một minh chứng xác đáng khi nói về bút lực của Trần Thùy Mai. Có thể thấy, việc cân bằng được giữa nhu cầu sáng tạo và trách nhiệm với lịch sử trong một sáng tác văn học là một điều không đơn giản. Đối với tiểu thuyết *Công chúa Đồng Xuân*, Trần Thùy Mai vừa thực hiện được bổn phận của người con xứ Huế trong việc phục dựng một giai đoạn lịch sử của Cố đô vừa giải phóng sức sáng tạo và phong cách cá nhân qua việc truy vấn và kiến giải lịch sử. Đến với tiểu thuyết lịch sử *Công chúa Đồng Xuân*, bạn đọc cũng được trải nghiệm trong một giai đoạn lịch sử dân tộc đầy biến động và đồng hành cùng một nhân vật lịch sử mang kỳ án trong một hành trình sống đầy sóng gió. Bằng sự kết hợp nhuần nhuyễn các yếu tố hư cấu và chất liệu lịch sử, bằng sự nghiêm cẩn trong khảo cứu, bằng tài hoa và tấm lòng nhân hậu của một nữ nhà văn, Trần Thùy Mai đã cống hiến cho văn học nước nhà một tác phẩm giàu giá trị.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc Sử quán triều Nguyễn (2024), *Đại Nam Liệt Truyện*, Tập 3, Viện Sử học Việt Nam, Nxb Thuận Hóa.
2. Vĩnh Cao, Vĩnh Dũng, Tôn Thất Hạnh, Vĩnh Khánh, Tôn Thất Lôi, Vĩnh Quả, Vĩnh Thiều (1995), *Nguyễn Phúc Tộc thế phả (Thủy Tổ Phả - Vương Phả - Đế Phả)*, Nxb Thuận Hóa.
3. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
4. Nguyễn Khắc Phê (2023), “Công chúa Đồng Xuân” với những góc nhìn gợi nhiều suy ngẫm về triều Nguyễn, Tạp chí Sông Hương - Số 409 (T.03-23), tại: <http://tapchisonghuong.com.vn/tapchi/c485/n32113/Cong-chu-a-Dong-Xuan-voi-nhung-goc-nhin-goi-nhieu-suy-nga-m-ve-trieu- Nguyen.html>
5. Quốc Sử quán triều Nguyễn (2024), *Đại Nam Liệt Truyện*, Tập 3, Viện Sử học Việt Nam, Nxb Thuận Hóa.
6. Trần Trọng Kim (2008), *Việt Nam sử lược: Chương VII: Nước Pháp lấy đất Nam Kỳ*, Nxb Bộ Giáo dục.
7. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam
8. Minh Hùng (2023), Lật lại vụ án tai tiếng của một công chúa triều Nguyễn, Tại: <https://vanvn.vn/la%CC%A3t-lai-vu-an-tai-tieng-cua-mot-cong-chua-trieu-nguyen/>
9. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
10. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
11. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Hạ*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
12. Trần Văn Dũng (2018), “Gia phong xứ Huế từ góc nhìn di sản phủ đệ”, *Tạp chí Khoa học Đại học Huế: Khoa học Xã hội và Nhân văn*, Vol. 127 No. 6C (2018), tr.55-64 <https://doi.org/10.26459/hueuni-jssh.v127i6C.4676>
13. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam, Cù Mai Công (2016), Đại Đôn Chí Hòa, chiến lũy vĩ đại giữa Sài Gòn xưa, Tuổi Trẻ Online (tuoitre.vn), <https://tuoitre.vn/dai-don-chi-hoa-chien-luy-vi-dai-giua-sai-gon-xua-1216876.htm>
14. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
15. Phạm Khắc Hòe (2001), *Kể chuyện vua quan nhà Nguyễn*, Nxb Thuận Hóa.
16. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
17. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
18. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
19. Hội đồng trị sự Nguyễn Phúc tộc (1995), *Nguyễn Phúc tộc thế phả, Thủy tổ phả - Vương phả - Đế phả*, Nxb. Thuận Hóa – Huế.

20. Đào Thu Hà, Ngô Hạ Chi, Thùy An, Nam Dương, Trà My, Tâm Huỳnh, Linh An, Vi Dĩ Tinh Tú (2023), *Tước gấm giầu đay*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
21. Đào Thu Hà, Ngô Hạ Chi, Thùy An, Nam Dương, Trà My, Tâm Huỳnh, Linh An, Vi Dĩ Tinh Tú (2023), *Tước gấm giầu đay*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.
22. Trần Thùy Mai (2023), *Công chúa Đồng Xuân - Quyển Thượng*, Nxb Phụ nữ Việt Nam.

**THE HISTORICAL MATERIALS AND THE FICTIONAL
ELEMENTS IN *CÔNG CHÚA ĐỒNG XUÂN* HISTORICAL NOVEL
BY TRẦN THÙY MAI**

Abstract: *Trần Thùy Mai achieved notable success in the genre of the historical novel with *Từ Dụ Thái hậu* (2019). With the subsequent publication of *Công chúa Đồng Xuân* (2023), she once again affirms her mastery of this literary form. Historical material and fictional elements are indispensable components of the historical novel. In *Công chúa Đồng Xuân*, Trần Thùy Mai skillfully orchestrates a harmonious interplay between artistic imagination and historical truth—on the one hand, making history more accessible to the general public, and on the other, offering readers a work of literature rich in aesthetic value. By employing a comparative approach between history and literature, and analyzing the novel through the lens of genre poetics, this study seeks to elucidate the manifestations of the interweaving of historical substance and fictional invention, as well as to identify their aesthetic effectiveness in *Công chúa Đồng Xuân*. Such an interdisciplinary perspective underscores the role of history in providing authentic material for literature and in expanding the scope of the genre, while simultaneously enriching and deepening the reader's experience in understanding and interpreting the past.*

Keywords: *Historical materials; Công chúa Đồng Xuân; historical novel; Trần Thùy Mai; fiction elements.*